
MARCANTONIO, Angela***Ne bánts a magyart! Recenzió Honti László két könyvéről*¹**

Honti László (szerk.) 2010: *A nyelvrokonságról. Az török, sumer, és egyéb áfium ellen való orvosság.* Budapest: Tinta Kiadó. 373.; Honti László 2012: *Anyanyelvünk atyafiságáról és a nyelvrokonság ismérveiről: Tények és vágyak.* Budapest: Tinta Kiadó. 274.)

Az első kötet (Honti szerkeztette (2010)) cikkek gyűjteménye, melyeknek egy részét maga a szerkesztő Honti írta, illetve más tudósok írásaiból tevődik össze. A második kötet kizárólag Honti saját írásaiból áll. Furcsának tűnhet az olvasók számára, hogy két könyvről írom bírálatomat, de a későbbiekben világossá fog válni, hogy Honti első kötetében megjelentetett saját munkáját a második könyvbe átillesztette (2012), ezért a két könyv között nincs számottevő különbség, leszámítva más tudósok cikkeit. A második könyvnek nem csak a tartalama, de nyers stílusa, hangulata és mondandója is ugyanaz.

Az első kötet (2010) pontosan 16 cikket tartalmaz, amiből hármat Honti írt, „Bevezetés”, „A történeti-összehasonlító nyelvtudományról dióhéjban” és az „Anyanyelvünk rokonságáról” címmel. A mások által jegyzett cikkek közül az említésre méltóak között elsőként Csúcs Sándor (2010): „Gondolatok az alternatív nyelvrokonításról” című írását kell megemlítenünk.

Ez a cikk azért is érdekes, mert kihangsúlyozza a török és a magyar nyelv közti hasonlóságot.

Továbbá Johanna Laakso (2010) cikkét, melynek címe: „Mítoszok a Finn nyelv ősiségéről”. Laakso szerint ez a cikk megerősíti a hagyományos uráli elmélet érvényességét, ebből következőleg a finn nyelvnek is uráli eredetét. Ezen felül szeretném megemlíteni további tudósokat, akiknek írásait a kötetben olvashatjuk: Bereczki Gábor, Brogyányi Béla, Doğan İsmail, Fodor István, Gheno Danilo, Hasselblatt Cornelius, Itkonen Esa, Junntila Santeri, Keresztes László, De Smit Merlijn, Winkler Eberhard. Az első kötet egy *Előszóval* indít, majd összefoglalja a 16 cikk mondandóját és végül egy *Függelékkal* zárul.

A második kötet (2012), mint a fentiekben említettem, kizárólag Honti László által írt cikkeket tartalmaz, amelynek a címe a következő: „Bevezetés”, „A történeti-összehasonlító nyelvtudományról dióhéjban” és „Az ugor nyelvek közössége”, illetve negyedik cikkének címe egy apró változtatással nem más, mint „Anyanyelvünk rokonságairól”, ami 173 oldal hosszúságú és számos alfejezetből áll. Az egyetlen eredeti, új cikk „Az ugor nyelvek közössége”, amely Honti szerint bebizonyítja az „ugor csomó” létezését, azaz a hagyományos fa modell létezését, miszerint a hanti, a manysi és a magyar

¹Original (Italian) version published in 'Rivista di Studi Ungheresi' XV: 187-195'. The author and the Journal of Eurasian Studies wishes to thank 'Rivista di Studi Ungheresi' for granting copy-right permission.

nyelv egy közeli csomót alkotnak. A második kötet egy *Prológussal* indul, amelyet egy *Névmutatóval* fejeződik be.

Az első kötet (2010) címe Zrínyi Miklós híres művének címére, „A török áfium ellen való orvosság”-ra utal Zrínyi munkásságának tartalma egy erős politikai támadás az ottomán törökök ellen, akik meghódították Magyarországot a 16. században. Vajon miért vette Honti ezt a példát címként? Azért mert ezáltal világossá válik, hogy az ő könyve szintén egy erős -, nyílt politikai és tudományos támadás, azok ellen, akik nem a hagyományos uráli elméletet, hanem más elméleteket vallanak, ilyenek például a sumér, szkíta, etruszk illetve török / uráaltáji elméletek. Ezek az elméletek olyan alternatívák, amelyek feltételezik a magyar nép és nyelv nem uráli eredetét. Ezeket az alternatív elméleteket Honti úgy kezeli, mint az ópiumot, aminek kábító, bódító hatása van nemcsak az elméletek íróira, de azok követőire, az olvasókra is.

A két könyv alapvető tézise nem más, mint a hagyományos uráli nyelvészet elmélete és ezért a magyar nyelv uráli eredete az egyetlen igaz, megalapozott teória. Ez a teória miért igaz? Mert a tudósok, akik felépítették ezt az uráli ideát, professzionális nyelvészek voltak és az összehasonlító nyelvészet módszereit alkalmazták. Viszont minden alternatív teória, mely kisebb-nagyobb változatban eltér a hagyományos uráli elképzeléstől, Honti számára elfogadhatatlan, hibás elméletek, amelyeknek „dilettánsok” vagy „sarlatánok” a szerzői, akik nem értenek az összehasonlító nyelvészethez és ezért alkalmazni sem tudják. Ezen kívül Honti is azt vallja, hogy ezek az alternatív teóriák, avagy módosítások, annyira elterjedtek, például Magyarországon, Finnországban, etc. hogy szinte „hisztérikus epidémiává váltak” (2012: 14). Különösen „A kommunista diktatúra összeomlása után”, és ennek következtében lettek igazán népszerűek (*ibidem*).

Eddig a könyvek tartalmát vizsgáltuk néhány gondolatban és még visszatérünk rá, de most vizsgáljuk meg a két könyv stílusát. Nézzük meg a főleg Honti, de más tudósok által is használt szókészletet és kifejezésmódot, azon tudósok ellen, akik nem fogadják el a hagyományos uráli elméletet, vagy azok a „revizionisták” ellen, akik ezt az elméletet apróbb módosításokkal újítják fel. Ezeknek a köteteknek a stílusa legtöbbször sértő, amire nincs semmi szükség, és ezenkívül nem ad tartalmi magyarázatot, nem mutat rá a hibákra, valamint, hogy mi okból hibásak ezek az „alternatív” vagy „revizionista” elméletek, csak azt hangsúlyozzák, hogy ezek a tudósok nem hozzáértő szakemberek, akik se a finnugrisztikához, sem pedig az összehasonlító nyelvészethez nem értenek. Ez a fajta tisztelethiány túllép minden határt, különösen, amikor Honti azt mondja, hogy nem áll szándékában „terhelni” (2010: 173 & 2012: 15) az olvasót adatokkal vagy érvelésekkel és magyarázatokkal, mert az olvasó ezt úgy sem értené. Összefoglalva, a két kötet nem egyfajta tudományos publikáció, hanem inkább politikai pamphlet. Néha az a benyomásom, hogy Honti, de más tudósok is, mintha megbánták volna a vasfüggöny lehullását és ennek következtében az újra szerzett vélemény-nyilvánítás szabadságát, függetlenül attól, hogy a véleményalkotó polgár, tudós vagy akár az utca embere. Például, Honti azt állítja (2010:253), hogy „A szovjet birodalom összeomlása után a véleménynyilvánítási szabadsággal a szabadosság, a felelőtlenség, a szenzációhajhászás is beköszöntött.” Az olvasó megkérdőjelezheti, hogy ez a „felelőtlenség” kire vagy mire irányul, mert ez nincs pontosan meghatározva. A sorok közti mondandó már-már arra utal, mintha írójuk megbánta volna azon idők elmúlását, amikor a politikai diktatúra előírta a 'dogmá-t' az élet minden területére, beleértve a nyelvészetet is. Magától értetődő, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága magával hozhat néhányszor

téves vagy „bolondos” teóriákat, ideákat, véleményeket, de egy liberális rendszer még mindig jobb, mint egy diktatórikus rezsim: jobb, ha egy „domináns” vélemény vagy teória kerül ki győztesen egy „egészséges” versenyből, mint hogy elnyomás alatt mások mondják meg, hogy mi a helyes.

Most nézzük meg ezt az „ortodox” uráli elméletet, amit kb. 200 évvel ezelőtt hoztak létre, amit mindkét kötet tartalmaz, vajon még ma is mindenféle módosítás vagy változtatás nélkül helytálló a modern tudomány és a modern általános és összehasonlító nyelvészet fényében? Mint a fentiekben már említettem, Hontinak nem állt szándékában a közönséget illetve a „dilettánsokat” magyarázatokkal fárasztani sem az „ortodox” uráli elméletéről, sem pedig az összehasonlító nyelvészetről. Azonban szeretné csak a „hozzaértőknek” röviden bemutatni az összehasonlító nyelvészet főbb érveit és elemzési módszereit, amelyek alapján a „szakértők” felállították nem csak a hagyományos uráli elméletet, hanem, általánosan, a földön élő népek által beszélt nyelvek nyelvcsaládjait is, mint például az indo-európai nyelvcsaládot. Honti és vele más tudósok az első kötetben azt hangsúlyozzák, hogy csak és kizárólag akkor beszélhetünk egy 'nyelvcsaládról', amikor a szóban forgó nyelvek megosztoznak egy kiterjedt „összehasonlító korpuszon”, azaz: nem csak lexikai és morfológiai egyezések („megfelelések”) vannak jelen, hanem rendes és szisztematikus fonetikai / fonológiai változások is. Ezen kívül Honti azt is kiemeli, helyesen, hogy sajnos nem mindig könnyű ezeket az egyezéseket vagy változásokat felismerni, és ennek következtében nehéz lenne, illetve lehetne egy (relatív) megbízható ősnyelvet rekonstruálni. Ennek a helyzetnek több oka is van Honti szerint, amiből néhányat szeretnék megemlíteni: A.: bármely nyelven vagy nyelvcsaládon belül léteznek úgynevezett „konvergens fejlődések” és megfelelések, amelyekről nem lehet tudni, hogy „örökségeken” vagy „átvételeken” keresztül jöttek-e létre, mert ezek az összehasonlító módszerek nem mindig alkalmasak arra, hogy megkülönböztessék az egyik folyamatot a másiktól. B.: eddig a szabályos változásokról beszéltünk, de valójában minden fejlődésen belül és megfelelésen keresztül vannak kivételek, azaz szabálytalanságok (feltételezhetően ezek a kivételek a „testvér” nyelveknek az ősnyelvtől a több ezer éves szétválásának eredménye). C.: Honti itt is nagyon jól felismerte, hogy ezek az általános összehasonlító nyelvészet nehézségék az uráli nyelvcsaládon belül még nehezebbek más nyelvcsaládokhoz képest, mert itt nincsenek olyan régi iratok, amelyek segítenének bizonyítani a feltételezett rekonstrukció valóságát, illetve megkülönböztetni, hogy melyik nyelvészeti elem átvétel vagy örökség (más szóval: nincs meg a szükséges „burden of proof”). Ennek következtében a rekonstruálások még inkább „spekulatívak” lehetnek, és azért Honti hiszi, hogy mindig szükség van és lesz újrazvizsgálni a feltételezett rekonstrukciókat, amivel jómagam is egyetértek.

A fenti valós megállapítások ellenére Honti és a többi szerző (2010 kötet) nem csak, hogy nem ajánlanak módosításokat vagy finomításokat a hagyományos rekonstrukciókra vagy az általános uráli modellre, de hallgatólagosan (tudatosan vagy tudattalanul) azt sugallják, hogy az uráli nyelvcsalád egy kivételt alkot más nyelvcsaládokhoz képest (az indoeurópai családdal együtt). Más szóval, az uráli nyelvcsaládon belül csak és kizárólag szisztematikus megfelelések és hangtani vagy más fejlődések léteznek, amelyek nem csak, hogy léteznek, de gyakoriak is (ezek a megfelelések és fejlődések követik az úgynevezett „cumulativ effect” törvényét, bár ez nincs egyértelműen kimondva). Honti egy tanulmányában, ami mindkét könyvben ugyanabban a formában szerepel („A történetiösszehasonlító nyelvtudományról dióhéjban”) arra szentel néhány oldalt (csak a „szakértők” számára), hogy bebizonyítsa néhány adattal és a hozzájuk fűződő érvelés formájában, hogy valójában az uráli nyelvekben csak szabályos, szisztematikus megfelelések léteznek. Ezen kívül egy másik cikkében „Az

ugor nyelvek közössége”-ben (2012) is erre utal. Persze Honti és valójában nem csak ő, de minden hagyományos elmélet-követő híve, úgy mutatja be az adatokat, hogy ezekből sok van és a „cumulativ effect” törvényeit követik. Ezzel ellentétben, amit Honti és követői állítanak, más finnugor, vagy a magyar nyelvvel foglalkozó tudósok (beleértve engem is) azt állítják, hogy a valódi uráli megfelelések (bár ezek a szabályos és szisztematikus megfelelések is vitathatóak az általános szempontból) csak kis számban léteznek, és ez a szám annyira kicsi, hogy ez a „cumulativ effect” törvényeire nem alkalmazhatóak. Például, a híres finn professzor Juha Janhunen egy összehasonlító korpuszt rekonstruált (1981), amely (mindössze) körülbelül 130 lexikai megfelelést tartalmaz, amelyeknek a többsége sem is tökéletes. Nem csak az a probléma ebben a korpuszban, hogy ezeknek a megfeleléseknek a száma valójában kicsi és nem tökéletesek, de a főbb probléma a nyelvcsalád rekonstruálásában (1981-es és 1998-os cikkekben) az, hogy a magyar nyelv és az ugor ág, amihez a magyar nyelv tartozik (hagyományos családfa szerint) ki lett véve a szisztematikus összehasonlításból. Miért? Mert a magyar nyelv nem illik bele egyik ágba sem, még az úgynevezett ugor ágba sem, amibe a manysi és az hanti nyelv tartozik. Honti és más szerzők sem (2010) tesznek említést erről a helyzetről, és Janhunen néhány cikke ugyan említve van, de ezek a (1981-es és 1998-os) cikkek sehol sem szerepelnek. A kérdés csak az, hogy Honti professzor ismeri-e Janhunen erre vonatkozó cikkeit, amiben a családfáról beszél, vagy tudatosan nem akarja felhasználni, idézni (figyelembe venni), mert a Janhunen féle nyelvcsalád a magyar, az ugor ág nélkül egyértelmű, hogy alapjaiban eltér a hagyományos családfától, a hagyományos modelltől. Vagy Honti nem idézte ezeket a cikkeket, mert Janhunen professzor-t is „dilettánsnak” tartja, csak a nyilvánosság előtt nem merte felvállalni? Mindezen túl, a további probléma az marad, hogy ezen a kis lexikai uráli korpuszon belül, olyanok, mint a testrészek, rokoni nevek, vagy alap cselekvésre utaló igék, és melléknevek csak nagyon kis számban vannak jelen a magyar és más uráli nyelvekben. Erről Honti egyik kötetében sincs szó. Ami a morfológiai megfeleléseket illeti, amelyeket Honti és pár író is említ, ezeknek a száma még a lexikai korpusznál is kevesebb. Más szavakban, csak néhány kivételen kívül, a magyar és más uráli nyelvek között (beleértve manysit és hantit) nincs közös esetragi-nyelvtani-képzői morfológia. Kivételnek nevezzük az egyszerű esetragokat vagy toldalékokat, stb., ilyenek például a „k”, „i”, „t” hangok, de ezeket nem lehet valójában összehasonlítani, mert ezek alaphangok minden nyelvben vannak jelen. Azonban a „komplex” magyar toldalékok, de főleg esetragok sem hasonlítanak más uráli nyelvekhez, mint például a „-ban”, „-ból”, „-tól”. Ez megint egy jól ismert tény a szakterületen belül, de erről sincs szó a két kötetben. Végül, de nem utolsó sorban, „Az ugor nyelvek közössége” cikkén belül Honti felsorol néhány fonetikai/fonológiai megfelelést a magyar és más uráli nyelvek között. Ezeknek a megfeleléseknek a célja, hogy bemutassa milyen szabályosak és szisztematikusak a hangtani változások a magyar és más uráli nyelvek között a hagyományos összehasonlító módszerek alapján. De mégis, ezeknek a szabályos változásoknak a száma valóban kicsi, ezért a „cumulativ effect” törvényei itt sem alkalmazhatóak. A „cumulativ effect” törvényének a hiánya nem az egyetlen probléma, ennél nagyobb probléma, hogy ezen (természetes) hangtani változások a legtöbb nyelvben szerepelnek, ezért ezek a változások nem egyediek az uráli nyelvcsaládon belül. A fenti állításom egyik példája: az uráli „*k” hang gyengesége és (teljes) megszűnése (a hozzáillő kontextusban), amit szeretnék bemutatni a következő példán keresztül: $k > \gamma \sim \chi > h > \emptyset$ (ezek a lépések megtalálhatóak teljesen vagy részben különböző nyelvekben). Azt állítják, hogy az uráli elmélet keretein belül ugyanez a fejlődés történt az ősnyelvtől a magyarban is: ősráli „*kala” vs Finn *kala* vs manysi *kāl ~ χ:l* – (néhány nyelvjáráson belül) vs magyar *hal*. Ez a fejlődési út nem csak gyakori legtöbb világi nyelvben, mint már fentebb említettem, de nagyon

gyakori a magyar és török nyelvek között is (a feltételezett átvételek a török nyelvtől a magyarban). Ebben az esetben a „k” hang és a fejlődési útja dokumentált, és nem csak egy rekonstruált feltételezés. Példa: magyar *homok* (ami már dokumentálva volt 1055-ben, mint *humc-a*, *humuc*), és a *homok* szó egy átvétel lenne az ó-török *qum-* ~ *kum*szó-tól. Ezekből a példákból számosat lehet felsorolni.

Összegezve, a magyar nyelv nagyon kevésben hasonlít más uráli nyelvekhez azzal a kivétellel, hogy léteznek közös tipológiai tényezők, hasonlóságok, de ezek nem számottevőek vagy egyediek, mert ezek megtalálhatóak más nem uráli nyelvekben is, amilyen például a török. Néhány tudós felismeri és elismeri a nyilvánosság előtt is, hogy az uráli nyelvcsaládon belül a magyar nyelv „egyedülálló”, melyet Johanna Laakso egyik cikkében szintén megemlít, amit Honti megjelentetett a 2010-es kötetében – a cikk címe „Mítoszok a Finn nyelv ősiségéről”. Ez az „egyedülállóság” ellentétben áll a könyv valódi mondandójával.

Mindezek után most az olvasó megkérdézhethetné, hogy ha a magyar nyelv nem tartozik az uráli nyelvcsaládba és az alternatív teóriák sem helytállóak, akkor hova sorolhatnánk be. Ez a bíráló nem arra szolgál, hogy ezt a nehéz problémát itt helyben megoldjuk vagy bővebben kifejtjük, mivel a bíráló keretein kívül van; viszont fontos egy bizonyos „tényt” megemlíteni: a magyar nyelv közelebb áll a török nyelvekhez a „nyelv velejében” (Laakso (2010) kifejezése) – alapszókinccs, képző morfológia, tipológiai szintjén és a fonetikai/fonológiai változások szintjén, stb. – mint ahogy azt a fentiekben levezettem, mint az uráli nyelvekhez. Bár ez a tény ismert a szakértők számára is, de a két könyvben senki sem említi és az általános uráli irodalomban is csak ritkán esik szó erről. Persze létezik az uráli kereten belül ennek az ellentétes állításnak egy hivatalos magyarázata, ami nem más, mint ez a gazdag, mély török (/ázsiai) komponens (ami ellentétben áll a kisebb uráli komponenssel) ami azért is létezik a magyar nyelvben, mert a magyarok és a törökök a negyedik-ötödik és a kilencedik-tizedik század között szimbiózisban éltek és ezért nem rokonságról, hanem csak átvételről beszélhetünk. Viszont ez az értelmezés azt vonja maga után, hogy a magyar nép a hosszú együttélés ellenére más nem uráli népekkel és nyelvekkel, sikeresen fenntartotta a magyar nyelv uráli eredetét – bár sok átvétel van jelen – és (legalább részben) az etnikai uráli hovatartozását is. Elméletileg ez lehetséges, viszont gyakorlatilag a történelemben azt látjuk más hasonló helyzetből, hogy ez valószínűtlen, mert ha egy nyelvi kisebbség hosszú ideig szimbiózisban él domináns nyelvekkel/népekkel, akkor a kisebbség vagy teljesen eltűnik, vagy beolvad a domináns nyelvek / népek közé. Ami értelemszerűen azt is jelenti, hogy ha ez a kisebbségi nyelv sikeresen túléli az „eltűnést”, akkor általában egy „kevert” nyelvvé válik. A magyar nyelv nem tűnt el; viszont nem sorolhatjuk be - *a priori* - a „tisztá” uráli nyelvek közé sem, a hosszú ideig tartó együttélés miatt először a török és más ázsiai -, majd később európai népcsoportokkal. Más szóval, az elterjedt feltételezés - az uráli elméleteken belül bár nem kimondva a nyilvánosság előtt, de magába foglalva -, amely szerint létezik egy zavartalan folyamatosság az ősmagyar (uráli) nyelv és nép valamint a mai modern „kárpáti” magyar nép és nyelv között, ez nem támogatott. Végül, de nem utolsó sorban, ne felejtsük el, hogy általában az átvételi elemek, főként ha régi átvételekről beszélünk, asszimilálódnak a fonológiai /fonetikai és globális szerkezethez az átvevő nyelvben, ezért nem könnyű vagy esetenként lehetetlen felismerni, hogy mi az átvétel vagy örökség eredménye. Ebben az esetben, főleg a régi dokumentumok hiánya végett, hogy mondhatjuk biztosan, hogy ez a török-ázsiai komponens a magyar nyelvben csak és kizárólag átvétel eredménye?

Összegezve a végső konklúziót, feltehetünk egy fontos kérdést, ami két részre osztható, még hozzá: A.: hogy sikerült-e a két kötetnek megvédenie az uráli „ortodoxiát” a más alternatív teóriák ellen. B.: sikerül-e bebizonyítani, hogy a mások által felállított elméletek/alternatívák teljesen hibásak és elfogadhatatlanok? Ami a személyes véleményemet illeti, a fenti kérdés egyik részére sem kaptunk választ. Valójában, mint már a korábbiakban kiemelt, a szerzők nem magyarázzák meg sem elég adattal, sem pedig világos érvekkel, hogy az alternatív teóriák miért hibásak vagy elfogadhatatlanok, ezért sem az úgynevezett „dilettánsok”, és a „szakértők” számára sem érthető. (Mindettől függetlenül, egyetérték Hontival és követőivel, hogy a magyar nyelv eredete például a sumér, etruszk vagy egyiptomi nyelvekkel nem jöhet szóba, bár szerintem, az ázsiai vagy urál-altáji lehetséges eredete szóba jöhet és valóban érdemes újra megvizsgálni). Ami a feltételezett hagyományos uráli elmélet abszolút érvényességét illeti, szerintem ez a két kötet csak a „dilettánsokat” tudná erről meggyőzni (illetve azokat, akik már eddig is a hagyományos modell hívei), mert egy szakértő/nyelvész, aki bár nem ismer egy uráli nyelvet sem, mindjárt észrevenné az általános uráli modell alaphiányosságait, mint például: a hagyományos összehasonlító uráli korpusból hiányzik a „cumulativ effect”, a hagyományos uráli családfa modell egy „fabrikáció” és, végül, de nem utolsó sorban, a szükséges „burden of proof” hiányossága minden rekonstruált elemben. Tetőzve a legfontosabb hiányosságokat hozzátenném még, hogy az uráli hagyományos modell régi érveken, hiteken és módszereken alapszik, ami több, mint kétszáz évvel ezelőtt jött létre és a mai modern nyelvészet tükrében tulajdonképpen általában elavult, amit maga Honti is helyesen kiemelt mindkét kötetében. Ezért az uráli elmélet feltételezett tudományossága és ezért valóságosága nem igaz, különösen, ha szó szerint alkalmazzuk a kétszáz évvel ezelőtt kitalált módszereket és érveket.

Talán most jött el az ideje annak „hogy esetenként pontosabb ismereteinkhez igazítsuk a rekonstruált formákat”, úgy ahogy azt Honti maga is javasolja (2010: 17).

MARCANTONIO, Angela: Review of László Honti's Two Books

Review of: Honti László (ed.) 2010: *A nyelvrokonságról. Az török, sumer, és egyéb áfium ellen való orvosság*. Budapest: Tinta Kiadó. 373.; Honti László 2012: *Anyanyelvünk atyafiságáról és a nyelvrokonság ismérveiről: Tények és vágyak*. Budapest: Tinta Kiadó. 274.).

The two volumes can be reviewed together, since their thrust, content and style are the same; actually, the essays included in the second volume (2012; all written by Honti), with one exception are the same essays included already in the 2010 volume (the one edited by Honti and containing essays written by other scholars). As to the thrust, the purpose of the volumes, it is that of proving and defending the validity of the traditional Uralic (U) theory, a theory nowadays under attack. Precisely, the main thesis put forward by the two books can be summarised as follows: the traditional U theory, as was formulated about two hundred years ago, is the only correct, acceptable theory that can account for the linguistic correlations observed among the U languages (such as Finnish, Hungarian (H), Ob-Ugric, Samoyedic,

etc.), and, therefore, for the origin of the **H** language and peoples. This being the case, any other theory that attempts to challenge the 'orthodoxy', and propose a different origin for **H**, for example, or even, simply, more or less significant modifications to the one or the other tenets of the standard U theory, is wrong, and has to be decisively rejected. This is not just because only one theory, the U theory, is correct (although no satisfactory and/ or clear 'demonstration', no actual 'proof' is provided in its support), but also because those scholars who put forward these 'alternative' or 'revisionist' models are all 'dilettantes', or worth, 'charlatans', and do not understand (let alone 'apply') neither the methods of historical-comparative linguistic (that underpin the establishment of language families in general, and the U language family in particular), nor U linguistics. However, two objections can be raised to Honti's *et al.* claims. First, although the thesis of, say, a Sumerian, Etruscan, Egyptian origin of **H**, as often put forward by the 'dissident' scholars, is certainly highly unlikely, other alternative theories, such as that of an Asiatic, or (to use a more traditional term), a 'Ural-Altai' origin of **H** is certainly worth taking into consideration again (although not according to its traditional tenets), because **H** is, *de facto*, 'closer' to the Turkic languages than to any U language – a 'fact' for which there is no satisfactory explanation within the framework of the U theory. Second, and most important, as mentioned, the conventional U theory is proposed to the (professional and lay) public exactly as it was formulated about two centuries ago, with no modifications, or improvements whatsoever, despite remarkable progress achieved in current linguistic knowledge and methods of analysis. In other words, the traditional U theory is based on principles, believes and methods of analysis that are, by now, largely out-of-date – even the methods of comparative linguistics were not applied properly, since they were at their infancy phase in those times. This being the case, the claim made by Honti and his followers according to which (only) the U theory has been established 'scientifically' is wrong. Actually, as mentioned, what should be simply a theory, that is, 'a possible model of interpretation of the relevant data, has by now become a 'dogma', since its supporters do shun away from any healthy debate or challenge – despite this being the commonly accepted practice, and the only way forward, in any 'really scientific' field of study. Indeed, reading between the lines, one gets the impression that certainly Honti appears not to appreciate that (at least in most of Europe) peoples have and do enjoy 'freedom of speech'. This impression becomes particularly strong when Honti states that 'since' and 'because of' the fall of the 'communist regime' and the 're-acquired' freedom of speech, there has been mainly in Hungary (but also elsewhere), a 'hysterical epidemic' of wrong, crazy and ridiculous ideas regarding the origin of **H**. Thus, is perhaps Honti regretting the times when freedom of speech was not available? Does he not realize that this is a great conquest of the liberal regimes, a privilege, even if, true, at times this privilege may allow the coming up and diffusing of wrong, crazy and even dangerous ideas and theories? (Mind you, a non-liberal regime is not any better at this regard).

As to the style of the essays, it is certainly not a proper, academic style, but rather the style of a political pamphlet: it is unnecessarily dismissive and disrespectful of anybody who does not embrace the views of their authors, as one can gather from the (much too) frequent use of words such as 'incompetent', 'ignorant', 'dilettante', 'charlatan', etc.

To conclude I would say that these two books do not achieve the goal they were intended for, that is, as mentioned, the defence of the orthodoxy. As a matter of fact, the various essays typically concentrate on stressing the 'ignorance' of the dissident scholars, rather than demonstrating, proving, through a

professional, detailed analysis of the evidence, why and how the standard theory is correct and everything else is not (as is required in a proper, healthy academic debate). This being the case, both the lay readership and the professional readership (including linguists who do not deal with U languages) will not really be able understand the rights and wrongs of any of the theories, views in question – perhaps not even the very supporters of the traditional model....

